

Напрям 5. Психолого-педагогічні диспозиції освітнього процесу

Войналович Анна Валеріївна

здобувачки другого магістерського рівня 014.01 Середня освіта
(Українська мова та література)

Науковий керівник:

Бутузова Л.П., канд. психол. наук,

доцент кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
*Житомирський державний університет імені Івана Франка, м.
Житомир, Україна*

ПРОЯВИ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ У ПЕДАГОГІВ

Перфекціонізм – це поняття у психології, яке поєднує у собі прагнення людини до досконалості, прагнення мати найкращі результати у всьому, доводити результати власних справ до найвищих стандартів. У 1978 році у працях М. Холлендера досліджуване нами поняття вперше було вжито у значенні психологічного терміну, який розглядався як конструкт з надмірно завищеними особистісними стандартами [1].

Аналіз соціальних та культурних тенденцій ХХІ століття доводить, що в сучасній системі освіти існують високі вимоги до педагогів та їхньої професійної діяльності. Тому варто звернути увагу на фактори, які зумовлюють схильність та бажання до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації. Одним з таких факторів можна назвати перфекціонізм. Науковці доводять існування двох видів досліджуваного нами явища: нормальний (позитивний) і невротичний (негативний) [1]. Конструктивний перфекціонізм розглядається як позитивне явище, тому що, зазвичай, виступає як психологічний ресурс, який відображає бажання особистості вдосконалюватись та самореалізовуватись. Деструктивний перфекціонізм, у свою чергу, виступає порушенням саморегуляції, яке полягає у невдоволенні та розчаруванні у власних силах, постійної та надмірної самокритики.

Т.Грубі стверджує, що здоровий перфекціонізм допомагає розкрити здібності і творчий потенціал, але постійне прагнення досконалості може негативно впливати на діяльність, так як згодом цілі можуть ставати все більше недосяжними. У результаті це може призвести до негативних наслідків: перевтоми, труднощів концентрації уваги. Якщо з'являється недосяжна мета, наприклад, бажання досягти ідеалу, тоді усі докладені людиною зусилля будуть марними. Через страх помилитися перфекціоністи постійно перевіряють себе, намагаються знайти помилки навіть тоді, коли це зовсім не потрібно. Людина починає виправляти і змінювати те, що не потребує цього [1].

На думку К. Іргашової та Е. Симанюк, перфекціонізм педагогів пов'язаний з високою мотивацією досягнути результатів, незважаючи на перешкоди. Кореляційний аналіз показав, що ті викладачі, для яких характерний перфекціонізм, можуть бути здатними до конформізму та ригідності. Часто викладачі незадоволені собою та не сприймають себе такими, якими вони насправді є, ігнорують свої позитивні якості, в той же час фіксують

свою увагу на негативних рисах. Зрештою, це відображається у загальному негативному ставленні до себе, що унеможливлює розвиток нових професійних навичок та досягнення позитивних кращих результатів у своїй діяльності. Зазвичай перфекціонізм породжує у педагогів невпевненість у здійсненні власних задумів на високому рівні. Таким чином, перфекціонізм заважає педагогам у повній мірі реалізувати себе у професійній діяльності та не виступає психологічним ресурсом для самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення особистості [1].

М. Ларскіх стверджує, що педагоги, які мають завищені вимоги до себе та оточуючих піддаються фізичному, емоційному та мотиваційному виснаженню, що може спричинити стан емоційного вигорання. На думку дослідниці, перфекціонізм є одним із чинників, що стає причиною розвитку негативних емоційних станів у діяльності педагога [2].

На думку І. Дубровіної, конструктивний перфекціонізм є характеристикою психологічно здорової особистості. Вчена називає прояви конструктивного перфекціонізму педагога: прийняття переваг та недоліків, розуміння своєї цінності, усвідомлення своєї унікальності, унікальності своїх здібностей у професійній діяльності, рефлексія, прийняття себе, колег та учнів, здатність диференціювати власні емоційні стани, наслідки дій, вміння використовувати ресурси своєї особистості у травмуючих ситуаціях [2].

Г. Флетт, П. Х'юїтт, С. Халлетт зауважують, що перфекціонізм у наслідку є фактором розвитку професійного стресу та емоційного вигорання у вчителів. Учені виявили, що одна з трьох складових перфекціонізму – соціально-предписаний перфекціонізм має великий зв'язок із частотою та рівнем появи стресу у вчителів [3].

Й. Штобер та Д. Ренерт під час свого дослідження визначили, що індивідуальні розбіжності у перфекціонізмі педагогів є важливими факторами у прояві стресу, який пов'язаний з педагогічною діяльністю та феномені емоційного вигорання. Прагнення перфекціоніста мають позитивний зв'язок з активним копінгом, а занепокоєння перфекціоністів корелює з негативним копінгом. Учені виявили, що серед суб'єктів педагогічної взаємодії найбільше викликає стрес у вчителів комунікація з батьками. Педагоги намагаються бути ідеальними в очах батьків, що корелює з загальним рівнем вигорання особистості вчителя [4].

Таким чином, у професійній діяльності вчителів перфекціонізм несе за собою часто негативні наслідки (стреси, депресії, емоційне вигорання), він не виступає каталізатором самореалізації та самовдосконалення у педагогів. Це ще раз вказує на те, що феномен перфекціонізму педагогів потребує подальшого вивчення та дослідження.

Література:

1. Грубі Т.В. Генезис перфекціонізму. /Т.В.Грубі // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України/ за редакцією С.Д.Максименка, Л.А.Онуфрієва. Випуск 33. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. – С.128-138.

2. Ларских, М. В. Конструктивные и деструктивные характеристики перфекционизма учителя / М.В.Ларских // Вестник государственного университета управления. - М., 2011. № 4. С. 146–154.
3. Flett F., Hewitt P., Hallett C. Perfectionism and job stress in teachers // Canadian Journal of School Psychology. 1995. № 11. P. 32-42.
4. Stoeber J. & Rennert D. Perfectionism in school teachers: Relations with stress appraisals, coping styles, and burnout // Anxiety, Stress, & Coping. 2008. № 21. P. 37-53.